DOMSTOLENS DOM
19. september 1995 *

I sag C-364/93,

angående en anmodning, som Corte suprema di cassazione i medfør af protokollen af 3. juni 1971 vedrørende Domstolens fortolkning af konventionen af 27. september 1968 om retternes kompetence og om fuldbyrdelse af retsafgørelser i borgerlige sager, herunder handelssager, har indgivet til Domstolen for i den for nævnte ret verserende sag,

Antonio Marinari

mod

Lloyd's Bank plc

og

Zubaidi Trading Company,

at opnå en præjudiciel afgørelse vedrørende fortolkningen af artikel 5, nr. 3, i konventionen af 27. september 1968 om retternes kompetence og om fuldbyrdelse af retsafgørelser i borgerlige sager, herunder handelssager (EFT 1978 L 304, s. 17), som ændret ved konventionen af 9. oktober 1978 om Kongeriget Danmarks, Irlands og Det Forenede Kongerige Storbritannien og Nordirlands tiltrædelse (EFT L 304, s. 1, og — den ændrede tekst — s. 77) og ved konventionen af 25. oktober 1982 om Den Hellenske Republiks tiltrædelse (EFT L 388, s. 1),

har

* Processprog: italiensk.

DOMSTOLEN

sammensat af præsidenten, G.C. Rodríguez Iglesias, afdelingsformændene F.A. Schockweiler, P.J.G. Kapteyn og P. Jann samt dommerne G.F. Mancini, C.N. Kakouris, J.C. Moitinho de Almeida (refererende dommer), J.-P. Puissochet, G. Hirsch, H. Ragnemalm og L. Sevón,

generaladvokat: P. Léger
justitssekretær: ekspeditionssekretær D. Louterman-Hubeau,

efter at der er indgivet skriftlige indlæg af:

— sagsøgeren i hovedsagen, Antonio Marinari, ved advokaterne Francesco Vassalli, Antonio Piras og Maurizio Bonistalli, Pisa, advokat Francesco Olivieri, Firenze, og advokat Laurent Mosar, Luxembourg

— sagsøgte i hovedsagen, Lloyd's Bank plc, ved advokaterne Cosimo Rucellai og Enrico Adriano Raffaelli, Milano

— intervenienten i hovedsagen, Zubaidi Trading Company, ved advokat, professor Sergio Spadari, Rom

— den tyske regering ved Ministerialrat, professor Dr. Christof Böhmer, Forbundsjustitsministeriet, som befuldmægtiget

— Det Forenede Kongerige ved S. Lucinda Hudson, Treasury Solicitor's Department, som befuldmægtiget, bistået af Barrister T. A. G. Beazley

— Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber ved Pieter van Nuffel, Kommissionens Juridiske Tjeneste, som befuldmægtiget, bistået af advokat Alberto Dal Ferro, Vicenza,

på grundlag af retsmøderapporten,

efter at der i retsmødet den 15. juni 1994 og, efter afsigelsen af Domstolens kendelse af 25. januar 1995 om genåbning af den mundtlige forhandling, i retsmødet den 3. maj 1995 er afgivet mundtlige indlæg af sagsøgeren i hovedsagen, sagsøgte i hovedsagen, intervenienten og Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber,

og efter at generaladvokat M. Darmon har fremsat forslag til afgørelse den 21. september 1994 og generaladvokat P. Léger har fremsat forslag til afgørelse den 18. maj 1995,

afsagt følgende

Dom

1 Ved kendelse af 21. januar 1993, indgået til Domstolen den 26. juli 1993, har Corte suprema di cassazione i medfør af protokollen af 3. juni 1971 vedrørende Domstolens fortolkning af konventionen af 27. september 1968 om retternes kompetence og om fuldbyrdelse af retsafgørelser i borgerlige sager, herunder handelssager (EFT 1978 L 304, s. 17), som ændret ved konventionen af 9. oktober 1978 om Kongeriget Danmarks, Irlands og Det Forenede Kongerige Storbritannien og Nordirlands

tiltrædelse (EFT L 304, s. 1, og — den ændrede tekst — s. 77) og ved konventionen af 25. oktober 1982 om Den Hellenske Republiks tiltrædelse (EFT L 388, s. 1, herefter »konventionen«) forelagt et præjudicielt spørgsmål om fortolkningen af konventionens artikel 5, nr. 3.

2 Spørgsmålet er blevet rejst under en sag mellem Antonio Marinari, som har bopæl i Italien, og Lloyd's Bank, London.

3 I april 1987 havde Antonio Marinari i Lloyd's Bank's afdeling i Manchester deponeret en pakke »promissory notes« (veksler) til en pålydende værdi af 752 500 000 USD. Vekslerne var udstedt af provinsen Negros Oriental i Republikken Philippinerne til Zubaidi Trading Company, Beirut. Bankens ansatte havde, efter at de havde åbnet pakken, nægtet at udlevere de pågældende »promissory notes«, og de havde givet politiet underretning om dem under henvisning til, at deres oprindelse var tvivlsom, hvilket medførte, at Antonio Marinari blev anholdt, og de nævnte »promissory notes« blev taget i bevaring.

4 Efter at de engelske myndigheder havde frafaldet sigtelsen mod Antonio Marinari, anlagde han sag ved Tribunale di Pisa med påstand om, at Lloyd's Bank blev pålagt at betale erstatning for den skade, bankens ansatte havde forårsaget. Af sagsakterne fra den nationale ret fremgår, at Antonio Marinari dels nedlagde påstand om betaling af et beløb svarende til vekslernes værdi, dels om erstatning for det tab, han havde lidt som følge af sin tilbageholdelse, en række kontraktbrud samt for den skade, hans omdømme havde lidt. Lloyd's Bank nedlagde påstand om, at den italienske ret savnede kompetence, idet den skade, som skulle danne grundlag for rettens kompetence på grund af den stedlige tilknytning, var indtrådt i England. Herefter anmodede Antonio Marinari, støttet af selskabet Zubaidi, om, at Corte suprema di cassazione traf præjudiciel afgørelse om dette kompetencespørgsmål.

5 Corte suprema di cassazione har i sin forelæggelse for Domstolen rejst spørgsmål om, hvorvidt de italienske retter har kompetence i medfør af konventionens artikel 5, nr. 3, således som denne er blevet fortolket af Domstolen.

6 Corte suprema di cassazione har herved henvist til, at Domstolen i dom af 30. november 1976 (sag 21/76, Bier, Sml. s. 1735) har fastslået, at udtrykket »det sted, hvor skadetilføjelsen er foregået«, skal forstås således, at det både omfatter det sted, hvor skaden er indtrådt, og det sted, hvor den skadegørende handling er foretaget, samt at Antonio Marinari har gjort gældende, at udtrykket »den indtrådte skade« foruden det fysiske resultat tillige omfatter skade i ordets retlige betydning, forstået som forringelse af en persons formue.

7 Retten har endvidere anført, at Domstolen i dom af 11. januar 1990 (sag C-220/88, Dumez France og Tracoba, Sml. I, s. 49) har afvist, at der skal tages hensyn til indirekte økonomisk skade ved fastlæggelsen af retternes kompetence ifølge konventionens artikel 5, nr. 3. Den forelæggende ret har herefter fundet det tvivlsomt, om spørgsmålet skal besvares på samme måde, såfremt de af sagsøgeren påberåbte skadevirkninger har ramt ham direkte, og ikke blot indirekte.

8 Corte suprema di cassazione besluttede herefter at udsætte sagen og at forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»Skal udtrykket 'det sted, hvor skaden er indtrådt' med henblik på anvendelsen af kompetencereglen i artikel 5, nr. 3, i Bruxelles-konventionen af 27. september 1968, som fortolket af Domstolen i dom af 30. november 1976 i sag 21/76, alene forstås som det sted, hvor en fysisk skade på person eller ting er lidt, eller omfatter udtrykket også det sted, hvor det formuetab, sagsøgeren har lidt, er indtrådt?«

9 Med henblik på besvarelsen af dette spørgsmål bemærkes indledningsvis, at konventionens artikel 5, nr. 3, fraviger hovedreglen i konventionens artikel 2, stk. 1 —

hvorefter retterne i den kontraherende stat, hvor sagsøgte har bopæl, har kompetencen — idet den bestemmer følgende:

»En person, der har bopæl på en kontraherende stats område, kan sagsøges i en anden kontraherende stat:

...

3) i sager om erstatning uden for kontrakt, ved retten på det sted, hvor skadetilføjelsen er foregået

...«

10 Som Domstolen flere gange har fastslået (jf. Bier-dommen, præmis 11, Dumez France og Tracoba-dommen, præmis 17, og dom af 7.3.1995, sag C-68/93, Shevill m.fl., Sml. I, s. 415, præmis 19), støttes denne specielle kompetenceregel, som kan benyttes efter sagsøgers valg, på, at der foreligger en særlig snæver sammenhæng mellem tvisten og andre domstole end domstolene i det land, hvor sagsøgte har bopæl, og at denne sammenhæng begrunder, at de førstnævnte domstole tillægges kompetencen af retsplejehensyn og af hensyn til tilrettelæggelsen af retssagen.

11 I Bier-dommen (præmis 24 og 25) og Shevill m.fl.-dommen (præmis 20) har Domstolen fastslået, at hvis det sted, hvor den handling, der kan medføre et ansvar uden for kontraktforhold, og det sted, hvor denne handling har forårsaget en skade, ikke er identiske, skal udtrykket »det sted, hvor skadetilføjelsen er foregået« i konven-

tionens artikel 5, nr. 3, forstås således, at det både omfatter det sted, hvor skaden er indtrådt, og det sted, hvor den skadegørende handling er foretaget, således at en person efter sagsøgerens valg kan sagsøges enten ved retten på det ene eller det andet sted.

12 I disse to domme har Domstolen således antaget, at stedet for den skadevoldende begivenhed kan have lige så stor betydning som stedet for skadens indtræden som tilknytningsmoment ved udpegning af den kompetente ret. Domstolen tilføjede, at et valg af stedet for den skadevoldende begivenhed som det eneste tilknytningsmoment ville medføre, at de i konventionens artikel 2 og artikel 5, nr. 3, omhandlede værnetingsregler i et betydeligt antal sager ville falde sammen, således at den sidstnævnte bestemmelse for så vidt ville miste sin tilsigtede virkning.

13 Denne adgang for sagsøger til at vælge værneting bør imidlertid ikke antages at være mere vidtgående end de særlige hensyn, som begrunder valgmuligheden, tilsiger, idet der i modsat fald vil være risiko for, at det almindelige princip i konventionens artikel 2, stk. 1, om, at retterne i den kontraherende stat, hvor sagsøgte har bopæl, har kompetencen, mister sin betydning, og for, at man i andre tilfælde end dem, der udtrykkeligt er fastsat, når frem til at anerkende en kompetence for retterne på sagsøgers bopæl, hvilket konventionen klart taler imod, idet værnetingsregler af dette indhold i national ret ifølge konventionens artikel 3, stk. 2, ikke kan finde anvendelse i forhold til sagsøgte, der har bopæl på en kontraherende stats område.

14 Selv om det er fastslået, at udtrykket »det sted, hvor skadetilføjelsen er foregået« i konventionens artikel 5, nr. 3, skal forstås således, at det både kan omfatte det sted, hvor skaden er indtrådt, og det sted, hvor den skadegørende handling er foretaget, kan det imidlertid ikke fortolkes udvidende, således at det omfatter ethvert sted, hvor der kan opstå skadevirkninger af et forhold, som allerede har forvoldt en skade, der faktisk er indtrådt et andet sted.

15 Udtrykket kan derfor ikke fortolkes således, at det omfatter det sted, hvor skadelidte, som tilfældet er i hovedsagen, hævder at have lidt et formuetab som følge af en skade, der oprindelig er indtrådt og lidt af ham i en anden kontraherende stat.

16 Den tyske regering har imidlertid gjort gældende, at Domstolen ved sin fortolkning af konventionens artikel 5, nr. 3, bør tage hensyn til national rets regler om erstatningsansvar uden for kontraktforhold. Såfremt national ret kræver, at der er sket en krænkelse af et konkret retsgode som betingelse for, at der kan ifaldes ansvar (jf. bl.a. Bürgerliches Gesetzbuch, § 823, stk. 1), betyder »det sted, hvor skadetilføjelsen er foregået« både det sted, hvor krænkelsen er sket, og det sted, hvor den skadegørende handling er foretaget. Såfremt national ret derimod ikke kræver, at der er sket en krænkelse af et konkret retsgode som betingelse for at ifalde erstatningsansvar (jf. bl.a. artikel 1382 i den franske code civil og artikel 2043 i den italienske Codice Civile) kan skadelidte vælge mellem det sted, hvor den skadegørende handling er foretaget, og det sted, hvor skaden på hans formue er indtrådt.

17 En sådan fortolkning fører ifølge den tyske regering ikke til, at flere retter tillægges kompetence, eller at der automatisk vil være sammenfald mellem retten på det sted, hvor der er lidt et formuetab, og hvor sagsøgeren har bopæl. Den giver heller ikke skadelidte mulighed for frit at vælge værneting ved at flytte sine formueaktiver, idet det sted, hvor de befandt sig på ansvarspådragelsestidspunktet, vil være afgørende. En sådan fortolkning indebærer endelig den fordel, at den ikke giver visse nationale retssystemer fordele frem for andre.

18 Hertil bemærkes imidlertid, at konventionen ikke har haft til hensigt at knytte reglerne om den stedlige kompetence til de nationale regler om erstatningsansvar uden for kontraktforhold. Betingelserne for at ifalde erstatningsansvar afspejler sig ikke

nødvendigvis i de løsninger, medlemsstaterne har valgt med hensyn til retternes stedlige kompetence, da andre hensyn ligger til grund for disse regler.

19 Der er således ikke grundlag for at fortolke konventionens artikel 5, nr. 3, under hensyn til de gældende regler om erstatningsansvar uden for kontraktforhold, som foreslået af den tyske regering. Dette vil endvidere være uforeneligt med konventionens formål, som er at foretage en sikker og forudselig tildeling af kompetence (jf. dom af 15.1.1985, sag 241/83, Rösler, Sml. s. 99, præmis 23, og af 17.6.1992, sag C-26/91, Handte, Sml. I, s. 3967, præmis 19). Afgørelsen af, hvilken ret der er kompetent, ville i så fald skulle træffes på grundlag af usikre omstændigheder, f.eks. det sted, hvor skadelidte har konstateret formuetab som følge af flere på hinanden følgende skader, eller under hensyn til de erstatningsansvarsregler, der skulle finde anvendelse.

20 For så vidt angår argumentet om, at det sted, hvor formueaktiverne befandt sig, skulle forstås som det sted, hvor de befandt sig, da erstatningsansvaret opstod, bemærkes, at en sådan fortolkning vil kunne føre til, at en ret uden nogen som helst tilknytning til sagens omstændigheder blev anset for kompetent, selv om det netop er en sådan tilknytning, der begrunder den specielle kompetenceregel i konventionens artikel 5, nr. 3. Det vil således kunne tænkes, at afholdte udgifter eller tabt fortjeneste som følge af den oprindelige skadegørende handling, konstateres på et andet sted, og at et værneting på det pågældende sted vil være helt irrelevant ud fra hensynet til en hensigtsmæssig bevisvurdering.

21 Det præjudicielle spørgsmål skal følgelig besvares med, at udtrykket »det sted, hvor skadetilføjelsen er foregået« i artikel 5, nr. 3, i konventionen af 27. september

1968 om retternes kompetence og om fuldbyrdelse af retsafgørelser i borgerlige sager, herunder handelssager, skal fortolkes således, at det ikke omfatter det sted, hvor skadelidte hævder at have lidt et formuetab som følge af en skade, der oprindelig er indtrådt og lidt af ham i en anden kontraherende stat.

Sagens omkostninger

22 De udgifter, der er afholdt af Det Forenede Kongerige, den tyske regering og Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber, som har afgivet indlæg for Domstolen, kan ikke erstattes. Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den nationale ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagens omkostninger.

På grundlag af disse præmisser

kender

DOMSTOLEN

vedrørende det spørgsmål, der er forelagt af Italiens Corte suprema di cassazione ved kendelse af 21. januar 1993, for ret:

Udtrykket »det sted, hvor skadetilføjelsen er foregået« i artikel 5, nr. 3, i konventionen af 27. september 1968 om retternes kompetence og om fuldbyrdelse af retsafgørelser i borgerlige sager, herunder handelssager, skal fortolkes således, at det ikke omfatter det sted, hvor skadelidte hævder at have lidt et for-

muetab som følge af en skade, der oprindelig er indtrådt og lidt af ham i en anden kontraherende stat.

Rodríguez Iglesias Schockweiler Kapteyn Jann

Mancini Kakouris Moitinho de Almeida Puissochet

Hirsch Ragnemalm Sevón

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 19. september 1995.

R. Grass G.C. Rodríguez Iglesias

Justitssekretær Præsident